

Stanovisko ku volebnej kampani pred prvým kolom volieb do orgánov samosprávnych krajov

Súhrn záverov:

- Zákon č. 303/2001 Z.z. o voľbách do orgánov samosprávnych krajov neustanovil jasné pravidlá pre volebnú kampaň tak vo verejnoprávnych, ako ani v súkromných elektronických médiách, a znemožnil tým ich využitie počas volebnej kampane.
- Rada pre vysielanie a retransmisiu preto vo svojich odporúčaní k správaniu sa vysielateľov počas volebnej kampane, moratória a volieb v súlade so zákonom č. 308/2000 Z.z. o vysielaní a retransmisii, ktorý zakazuje politickú reklamu, odporučila okrem iných vecí vysielateľom vyhnúť sa propagácií politických strán, hnutí a kandidátov v politicko-publicistických programoch, ako aj vystúpeniam kandidátov v športových, zábavných, súťažných programoch a programoch typu talkshow.
- Počas volebnej kampane mali preto občania Slovenskej republiky výrazne obmedzené právo vyhľadávať, prijímať a rozširovať informácie, čo môže byť podľa nášho názoru v rozpore s medzinárodnými štandardmi v tejto oblasti - s článkom 10 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, s článkom 19 Všeobecnej deklarácie ľudských práv, s článkom 19 Medzinárodného paktu pre občianske a politické práva, s § 7, ods 7 a § 9 Kodanského dokumentu, ako aj s článkom 26 Ústavy Slovenskej republiky.
- Spomínaná nízka informovanosť voličov počas volebnej kampane preto nevytvorila reálne predpoklady pre kandidátov, aby v dostatočnej miere predstavili svoje volebné programy a zároveň neumožnila voličom sa s týmito volebnými programami kvalifikovane oboznámiť, čo sa mohlo v konečnom dôsledku premietnuť do nízkej účasti občanov SR vo voľbách.

Legislatívny rámec

Vo svojej záverečnej správe k parlamentným voľbám v roku 1998 pozorovateľská misia OBSE/ODIHR kritizovala reštrikcie pre vysielanie súkromných elektronických médií počas volebnej kampane a zároveň vydala sériu odporúčaní, ako zosúladiť legislatívny rámec volebného procesu, ktorý vymedzuje volebnú kampaň v médiách, s medzinárodnými právami a dokumentami. Svojim rozhodnutím z 18.marca 1999 Ústavný súd uznal kritiku za relevantnú, keď vyhlásil spomínané reštrikcie a obmedzenia za protiústavne. Pri príprave zákona č. 46/1999 Z.z. o spôsobe voľbe prezidenta už vskutku boli vytvorené a stanovené pravidlá kampane vo verejnoprávnych, ako aj v súkromných médiách, čo bolo pozitívne hodnotené aj v záverečnej správe pozorovateľskej misie OSCE/ODIHR. Bohužiaľ, pri príprave zákona č. 303/2001 Z.z. o voľbách do orgánov samosprávnych

krajov sa opäť pozabudlo na nenahraditeľnú úlohu predovšetkým elektronických médií počas volebnej kampane, keďže spomínaný zákon neustanovil jasné pravidlá pre volebnú kampaň tak vo verejnoprávných, ako ani v súkromných elektronických, a znemožnil tým ich použitie vo volebnej kampani. Rada pre vysielanie a retransmisiu preto nemala inú možnosť ako postupovať v súlade s platným zákonom č. 308/2000 Z.z. o vysielaní a retransmisii, ktorý v § 32 ods.10 a 11 zakazuje vysielanie politickej reklamy, za ktorú sa považuje „každé verejné oznámenie určené na: a) podporu politickej strany, jej člena alebo kandidáta, prípadne v ich prospech pri volebnej kampani, b) na popularizáciu názvu, značky alebo hesiel politickej strany alebo kandidáta.“ Okrem iných vecí preto odporučila vysielateľom vyhnúť sa propagácií politických strán, hnutí a kandidátov v politicko-publicistických programoch, ako aj vystúpeniam kandidátov v športových, zábavných, súťažných programoch a programoch typu talkshow. Uvedené obmedzenia zákona č.303/2001 Z.z. tým de facto neumožnili predovšetkým regionálnym vysielateľom zorganizovať žiadne špeciálne programy, platenú politickú reklamu alebo diskusie za účasti kandidátov, ktoré by im umožnili jasne a zreteľne predstaviť svoje politické programy voličom, ktorí sa tak museli spoliehať len na hlavné spravodajské relácie a tlačové médiá. Počas volebnej kampane mali preto občania Slovenskej republiky výrazne obmedzené práva vyhľadávať, prijímať a rozširovať informácie, čo môže byť podľa nášho názoru v rozpore s článkom 10 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, kde sa okrem iného uvádza: „Každý má právo na slobodu prejavu. Toto právo zahŕňa slobodu názoru a slobodu získavania a zdieľania informácií bez zásahov verejných orgánov a bez ohľadu na štátne hranice“. Ďalej sa taktiež domnievame, že spomínané reštrikcie nie sú v súlade s článkom 19 Všeobecnej deklarácie ľudských práv, kde sa uvádza: „Každý má právo na slobodu presvedčenia a prejavu; toto právo zahŕňa slobodu zastávať názory bez zasahovania a právo vyhľadávať, prijímať a rozširovať informácie a myšlienky akýmkoľvek prostriedkami a bez ohľadu na hranice. V paragrafe 7, odsek 7 Kodaňského dokumentu sa hovorí, že členské štáty by mali zabezpečiť, aby sa politická kampaň viedla v spravodlivom duchu, kde strany a kandidáti nie sú obmedzovaní v slobodnom prezentovaní názorov a svojich kvalít, a kde voliči nie sú obmedzovaní v prístupe k týmto názorom a v diskusii o nich. Navyše, podľa paragrafu 7, ods. 7 toho istého dokumentu by strany a kandidáti nemali byť obmedzovaní v objeme platenej reklamy v súkromných alebo štátnych televíznych staniciach a rádiách. V paragrafe 7, odsek 8 Kodaňského dokumentu taktiež stojí, že „členské štáty zabezpečia, aby žiadna právna, alebo administratívna prekážka nestála v ceste neobmedzenému prístupu k hromadným oznamovacím prostriedkom na základe nediskriminácie pre všetky politické zoskupenia, alebo osoby, ktoré si želajú zúčastniť sa volebného procesu. V neposlednom rade aj naša ústava v článku 26 zakotvuje právo vyjadrovať svoje názory slovom, písmom, tlačou, obrazom alebo iným spôsobom, ako aj slobodne vyhľadávať, prijímať a rozširovať idey a informácie bez ohľadu na hranice“.

Volebná kampaň v médiách

Z vyššie uvedených dôvodov sa preto volebná kampaň v elektronických médiách obmedzila na hlavné spravodajské relácie, ktoré na pomerne malom časovom priestore predstavili kandidátov v jednotlivých krajoch a umožnili tak voličom získať aspoň minimálne informácie potrebné pri voľbe predsedov a poslancov vyšších územných celkov. Napriek tomu sa však domnievame, že spomínaná nízka informovanosť voličov počas volebnej kampane nevytvorila reálne predpoklady pre kandidátov, aby v dostatočnej miere predstavili svoje volebné programy a zároveň neumožnila voličom sa s týmito volebnými programami kvalifikovane oboznámiť, čo sa mohlo v konečnom dôsledku premietnuť do nízkej účasti občanov SR vo voľbách. V súvislosti s plánovanou decentralizáciou štátnej moci a presunutím väčšieho množstva kompetencií na jednotlivé kraje je preto nutné skonštatovať, že pri voľbe tak dôležitých pozícií sú kandidáti delegovaní len o čosi viac ako tretinou reálnej voličskej základne. Hoci na rozdiel od elektronických médií neboli tlačové médiá obmedzené pri predstavovaní jednotlivých kandidátov, predsa len nemohli (vzhľadom na vplyv a sledovanosť) nahradiť informačnú diery spôsobenú volebným zákonom.

Porušenie volebného moratória?

Zákon č. 303/2001 Z.z. o voľbách do orgánov samosprávnych krajov v paragrafe 27 ods. 3 obmedzuje akúkoľvek volebnú kampaň 48 hodín pred začiatkom a v deň konania volieb. Dňa 29.11., teda počas volebného moratória, odvysielala STV v priamom prenose z NR SR Hodinu otázok. V uvedenom prenose sa dokonca objavil poslanec za SDĽ Peter Bohunický, ktorý kandidoval za predsedu vyššieho územného celku v Trnavskom kraji s otázkou na ministra hospodárstva Haracha o poskytovanie financií pre obce v lokalite Jaslovských Bohuníc. Napriek pretrvávajúcej nejasnej definícii termínu volebná kampaň v našej legislatíve, ako aj rozhodnutiu ÚVK a Rady pre vysielanie a retransmisiu o tom, že STV neporušila volebný zákon, sa domnievame, že rozhodnutie STV zaradiť spomínanú reláciu v priamom prenose (väčšinou ide o vysielanie zo záznamu) sa prieči základným zásadám žurnalistickej etiky. Hoci vedenie STV promptne vyvodilo personálne dôsledky, je zrejme nevyhnutné navrhnúť náležité opatrenia, aby sa podobná situácia nemohla zopakovať aj v súvislosti s budúročnými parlamentnými voľbami.

Záver

Záverom je nutné skonštatovať, že volebná legislatíva na Slovensku stále nevytvára dostatočný rámec pre slobodné a spravodlivé konanie volieb a predovšetkým pred dôležitými budúročnými parlamentnými voľbami bude potrebné, aby sa poslanci zaoberali možnosťou novelizácie existujúcej legislatívy, ktorá by vytvorila jasné pravidlá vo vzťahu ku kampani vo verejnoprávnych, ako aj v súkromných médiách. MEMO 98 plánuje po druhom kole volieb vudať súhrnnú správu, ktorá bude zahŕňať aj monitoring hlavných spravodajských relácii celoplošných elektronických médií v súvislosti s voľbami do vyšších územných celkov.